

DESIGNATION OF DESIGN IN ARTISTIC-INDUSTRIAL EDUCATION OF WESTERN UKRAINE

Дяченко Алла Владимировна

*кандидат педагогічних наук, доцент
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука*

СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ У ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВІЙ ОСВІТІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Summary. The article covers the process of formation and development of design in artistic and industrial education in the western lands of Ukraine at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. It is noted that in the Western Ukraine the formation of artistic-industrial education was conducted in line with the European cultural tendencies. The process of origin of design education as the successor of artistic and industrial education of Galicia is considered. The significant influence of Lviv art-industrial school on artistic and artistic education of Galicia was noted. The preconditions of the development of design in the artistic and industrial education of Bukovina and the main stages of its development are determined. The characteristic features of creation of artistic and industrial education in Zaccarpathia are revealed.

Анотація. У статті висвітлено процес становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті на західних землях України кінця XIX – початку XX століття. Зауважено, що у Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій. Розглянуто процес зародження дизайнерської освіти як правонаступниці художньо-промислової освіти Галичини. Відмічено про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. З'ясовано передумови становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини та основні етапи її розвитку. Виявлено характерні риси творення художньо-промислової освіти в Закарпатті.

Key words: *design, designer activity, education, artistic-industrial education, Western Ukraine, Galicia, Bukovina, Zaccarpathia.*

Ключові слова: *дизайн, дизайнерська діяльність, освіта, художньо-промислова освіта, Західна Україна, Галичина, Буковина, Закарпаття.*

Постановка наукової проблеми та її значення. У XIX ст. з розвитком промислового виробництва, в Україні, став формуватися дизайн, як самостійний вид професійної діяльності. Термін «дизайн» тоді не вживався, а продукт прикладного призначення іменувався «художньою промисловістю». Стадіально процес становлення і розвитку художньої промисловості в Україні проходив в руслі загальноєвропейського художнього процесу, але хронологічно ці зміни відбувалися на кілька десятиліть пізніше, ніж в Західній Європі, що пов'язано з особливостями історичного шляху країни, особливостями її культури і рівнем економічного розвитку. У XXI ст. в Україні в назві спеціалізованих вищих навчальних закладів (ВНЗ) продовжує використовуватися термін «Художньо-промисловий». Тому вивчення проблеми формування загальноєвропейських тенденцій у розвитку дизайну і становлення його в Західній Україні в XIX початку XX ст. сьогодні, як ніколи актуально, оскільки своєю практичною стороною стосується необхідності підвищення професійного рівня підготовки дизайн-спеціалістів вищих учбових закладів. У зв'язку з цим особливо важливими стають питання, що розкривають систему викладання художніх дисциплін, їх методологічних

принципів, за допомогою яких можна було б згадати кращі традиції старої школи, акцентувати на нових напрямках, а також показати найбільш ефективні шляхи впливу на поліпшення педагогічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми становлення дизайну у художньо-промисловій освіті розглядали А. Бойчук, С. Вергунов [1], В. Даниленко [2], А. Павлів [9], В. Сидоренко. Окремі аспекти дизайнерської освіти висвітлені у працях Т. Костенка, Ю. Легенького, В. Прусака [10], П. Тагільського, М.Яковлева. Заслужують на увагу дослідження таких сучасних українських вчених у галузі художньо-промислової дизайнерської освіти, як М. Дяків [3], Т. Завгородня, С. Мигаль [6], С. Мільчевич [7], І. Небесник [8], Л.Оршанський, М. Станкевич, Б. Ступарик, В. Тищенко, І. Хілько [11; 12], Р. Шмагало [13; 14].

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Хоча в дослідженні становлення дизайну у художньо-промисловій освіті велика кількість наукових напрацювань, але варто більше уваги приділяти саме процесам, що відбувалися на території західної України.

Метою дослідження є визначення основних етапів розвитку та становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Західної України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Становлення й розвиток художньо-промислової освіти на західних землях України відносимо до кінця XIX – початку XX століття. Специфіка становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Західної України обумовлена історичними та культурними факторами. Розробка вугілля і руди в сукупності з залученням приватних капіталів з сусідніх регіонів Російської імперії, Західної Європи та Північної Америки в кінці XIX-го століття сприяли бурхливому зростанню промисловості. Цілком очевидно, що виникла потреба у фахівцях для багатьох галузей виробництва, в тому числі художників-проектувальників, висловлюючись сучасною мовою – дизайнерів. Також формування дизайнерської діяльності в Україні являється процесом інтеграції гуманітарної, проектної, художньої культур і взаємопроникнення інженерно-технічної та художньої освіти в період кінця XIX-го - початку XX-го століть [2, с. 37].

Відмітимо, що дизайн є органічною складовою мистецтва, провідником його функції в усіх сферах життєдіяльності людини. Термін «дизайн», започаткований на Заході, набув поширення в Україні лише наприкінці XX ст.

Соціокультурні процеси, які відбувалися на теренах Центральної, Східної та Південної України, передусім позначені віддаленістю від європейського життя і орієнтацією на Росію. Тоді як у Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій. У період перебування Західної України в складі Австро-Угорської монархії, а потім Польщі з труднощами, але завдяки наполегливим зусиллям громадськості, були відкриті фахові школи. Їхній профіль відповідав традиційним народним ремеслам, поширеним на певних територіях Галичини, Буковини та Закарпаття, більші з них існують досі [1, с. 19].

Інтеграція художньо-мистецького життя на Галичині до європейських художніх шкіл, насамперед, віденських, сприяла розвитку фахової освіти. На кошти австрійських меценатів у Відні навчалися талановиті майстри з Галицьких земель. Це спричинило відкриття ремісничих шкіл: Крайової гончарської школи (Коломия, 1876), Школи деревного промислу (Станіславів, 1846); започаткували роботу навчальні майстерні, ремісничі школи (малярні, художньо-промислові) у Дрогобичі, Яворові [2, с. 44].

У дослідженні Р. Шмагала виокремлено думку про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. Надбання, що мали місце в кінці XIX століття в подальшому сформували самобутність Галицької художньо-мистецької освіти [14, с. 172].

Так, у м. Львові відкрито при Художньо-промисловому музеї школу рисунку та моделювання (1876), згодом перейменовану на Школу артистичного промислу (1882), Державну промислову школу (1891), Школу художніх промислів і декоративного мистецтва (1923), Державну технічну школу (1929), Школу промислових мистецтв (1941). Крім названої школи, у Львові функціонує так звана Вільна Академія Мистецтв (1905-1914), Інститут пластичного мистецтва (1938-1939), низка приватних художніх шкіл і студій [5, с. 146].

У західному регіоні започаткована Львівська національна академія мистецтв відкриттям Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (1946). 1994 року заклад був реорганізований у Львівську державну академію мистецтв, а 2004 р. їй надано статус національної. У структурі академії є факультет дизайну, до складу якого входять кафедри дизайну інтер'єрів (зараз така назва кафедри) (1946), Дизайну костюму (з 1959 р. як спеціалізація «моделювання костюму» при кафедрі художнього текстилю), графічного дизайну (від 1994 р. – відділ промислової графіки при кафедрі проектування інтер'єрів, від 1996 р. – окремий підрозділ) [13, с. 21].

Наприкінці 50-х рр. XX ст. у Львові утворилося локальне культурне середовище, у якому виник напрям дизайнерської освіти «Проектування меблів та інтер'єру». Перший набір студентів на цю спеціальність відбувся у Львівському політехнічному інституті (1959), а 1960 р. – за спеціальністю «Архітектура, меблі, інтер'єр» за стаціонарно-вечірньою формою і шестирічним терміном навчання. У 1962 р. інститут розпочав підготовку архітекторів широкого профілю [6, с. 389].

Підготовка майстрів із художньої кераміки в Коломиї здійснювалася під керівництвом достатньо відомих європейських фахівців (Г. Бехера, В. Крицінського, В. Жолная). До роботи в школах долучалися відомі на той час народні майстри. Можна висловити припущення про те, що саме народні майстри розвивали автентичні народні художні мотиви, вписуючи їх на тло європейської традиції [4].

Широкі міжкультурні зв'язки, розширення художнього поля (вивчення особливостей трипільської кераміки з колекції В. Хвойки) сприяли розвитку програм декоративного рисунку, малювання з натури, композиції, декоративно-прикладного мистецтва (кахлярства, малюнку на фаянсі). Варто зазначити, що зростання попиту на ринку та промисловий розвиток загалом були визначальними щодо художньо-промислового виробництва та підготовки фахівців Галичини [3, с. 6].

Значну підтримку розвитку художньо-промислової освіти надавали товариства, зокрема: Спілка «Гуцульське мистецтво», Товариство «Рідна школа», Львівське товариство «Достава». З

ініціативи цих спільнот відкривалися ремісничі, художні школи, а вироби місцевих майстрів експонувалися на різних виставках, насамперед у Львові, що був культурною столицею краю [13, с. 28].

В результаті, становлення художньо-промислових шкіл відбувалося в достатньо сприятливій соціально-культурній та економічній ситуації, що відповідала тодішнім європейським стандартам. У школах Галичини поширювався досвід Франції, що мала беззаперечні здобутки в галузі художньої освіти. Галицькі художньо-ремісничі школи брали участь у виставках провідних столиць Європи [15].

Завдяки розширенню осередків функціонування художніх і промислово-ремісничих шкіл художньо-мистецький стиль, що склався на Галичині, виходив за межі народного. Цей стиль становить основу тогочасного українського мистецтва. Він отримав поширення в європейському культурному просторі. Підтвердженням цьому може слугувати той факт,

що в художньо-промисловій школі Відня втілювалися художні проекти в українському стилі з елементами ужиткового мистецтва. З часом, народний мистецький стиль, що склався на Галичині, отримав визнання поряд із європейськими [3, с. 10].

Процес становлення дизайну у художньо-промисловій освіті на Буковині у досліджуваний період перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Дії австрійського уряду в краї були спрямовані на фінансову підтримку шкільництва, розбудову системи загальноосвітніх та професійних навчальних закладів, адміністративну підтримку професійних діячів образотворчого мистецтва; пропаганду вивчення, колекціонування виробів народного декоративно-прикладного мистецтва, дослідження й збереження пам'яток археології та архітектури Буковини [1, с. 29].

Зазначимо, що передумовами становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини були (рис. 1) [11, с. 206]:

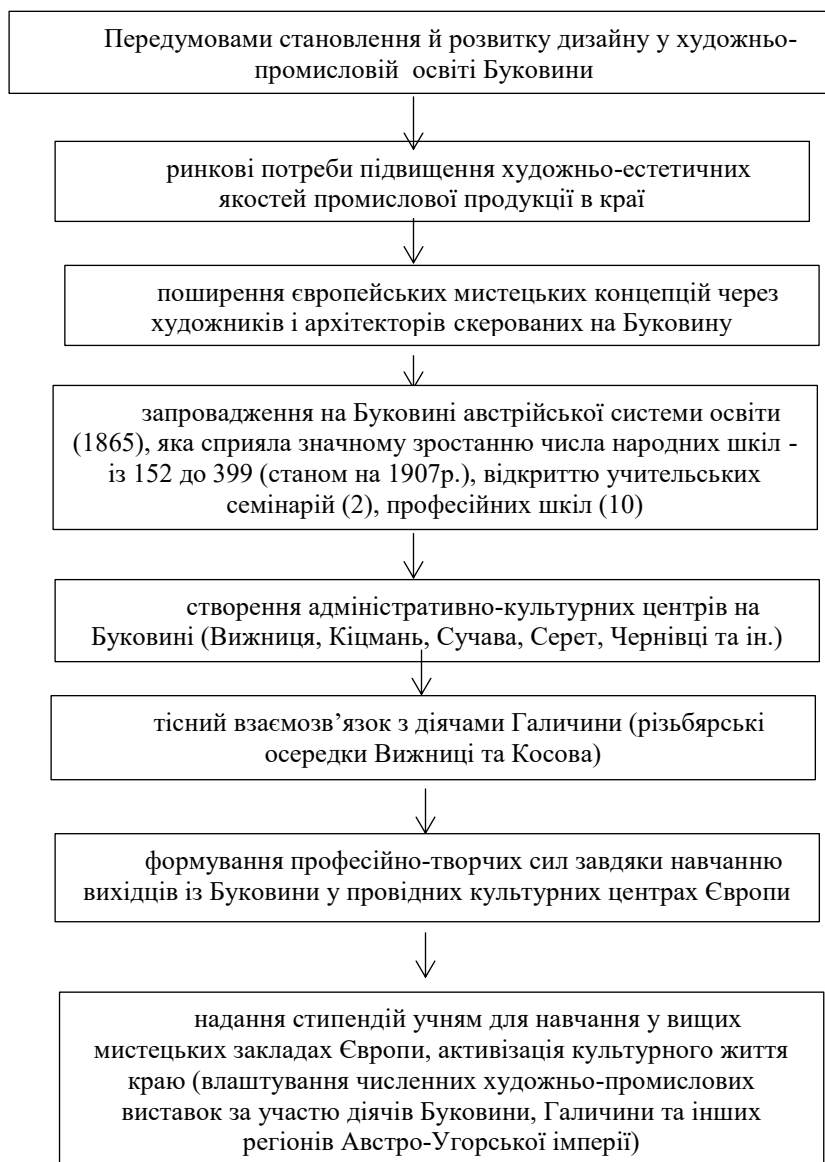

Рис. 1 Передумови становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини

Узагальнення результатів історико-промислової освіти Буковини дає підстави педагогічного аналізу розвитку художньо-виділити такі її етапи (табл.1) [12, с. 8]:

Таблиця 1

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ БУКОВИНИ

Етап	Зміст
1851-1872 рр.	Художні дисципліни введено до змісту шкільної освіти Буковини. Загальноосвітні навчальні заклади сприяли підвищенню загального рівня художньої культури краю, розвиткові здібностей до образотворчого мистецтва в дітей, які у майбутньому поповнювали учнівський склад промислових шкіл краю, готували базу для створення професійних закладів освіти на Буковині.
1873-1914 рр.	Діяльність на теренах краю 3 професійних та 10 нижчих фахових шкіл і різного роду курсів. Фахові школи скеровували свою роботу на збереження та розвиток народних промислів Буковини. Діяльність промислової школи (м.Чернівці), мистецького навчального закладу з різьбярства та металевої орнаментики (м.Вижниця), промислового училища (м.Косів) сприяли розвитку промисловості та декоративно-прикладного мистецтва в краї. У м. Вижниця відкритий «Крайовий навчальний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» (1905) у якості філіалу Чернівецького промислового училища з трирічним терміном навчання. У період румунської окупації Буковини навчальний заклад функціонував під назвою «Нишча школа ремесел» (1918-1931), а від 1931 р. реорганізований у середній спеціальний заклад – «Індустріальну чоловічу гімназію». За радянської влади 1940 р. на базі гімназії відкрито Вижницьке державне художньо-промислове училище. У м. Косів заснована «Ткацька школа» (1882), що згодом отримала статус Крайової ткацької промислової школи (1895). Її діяльність припинилась у період Першої світової війни. 1923 року на базі спілки «Гуцульське мистецтво» почала діяти промислова школа. 1940 року, завдяки наполегливості інтелігенції міста та повіту, було відкрито Косівське промислове училище.
1918-1939 рр.	Період занепаду художньо-промислового шкільництва на Буковині. Навчальні плани і програми базувалися на вивченні традицій румунського мистецтва. Навчання у вищих та фахових школах відбувалося виключно румунською мовою, часто проводилась їх численна реорганізація. Викладацьку діяльність у школі залишили учителі В.Девдюк, Д.Кордяк, С.Клим. Так, В.Девдюк виїхав у м.Косів і заснував приватну столярно-різьбярську майстерню.

Враховуючи вищезазначене, художньо-промислова освіта на Буковині вирішувала такі завдання: інтеграція традиційної народної естетики у загальнопромисловий процес; впровадження європейського досвіду промислового шкільництва на теренах краю. Характерною особливістю діяльності Крайової Шкільної Ради Буковини була її спрямованість на розширення мережі навчальних закладів з викладанням мистецьких дисциплін, що забезпечувало поступове зростання інтересу молоді до художнього промислу. Право навчатися рідною мовою, обмеження впливу церкви на освіту, стандартизація змісту освіти, запровадження обов'язкового вивчення художньо-мистецьких дисциплін у навчальних закладах сприяли закладенню підвалин естетичного виховання в освітніх установах Буковини і мали значний вплив на розвиток професійної художньо-промислової освіти в краї [11, с. 207].

В «угорський» період (1840-1918 рр.) геополітичний вектор впливу на Закарпаття був переважно південно-західним. На протидію австрійському центру, регіон було включено у процеси політичної емансипації угорської нації. Внаслідок революції в Угорщині 1848 р. та створення 1867 р. дуалістичної Австро-Угорщини, автохтонне населення (українці) опинилися в умовах політичної, економічної, культурної дискримінації. Творення художньо-промислової освіти в Закарпатті відбувалося переважно в

контексті теоретичних концепцій угорської творчої еліти. Геополітичний чинник на всіх етапах розвитку краю безпосередньо впливав на становлення окремих галузей виробництва і створення передумов для появи певних напрямків проектно-культури. У 60–70-ті рр. XIX ст. це стало основою зародження проектно-культури побутових виробів. Курс угорської еліти на економічну незалежність від Австрії сприяв розвитку тих регіонів, де були зосереджені певні ресурси. Як наслідок, на Закарпатті з'явилась Ужгородська фабрика, яка стала матеріальною базою становлення дизайну гнутих меблів. Із включенням регіону до складу Чехословаччини південно-західний вплив змінився на західний. Традиційні місцеві галузі промисловості занепадають. Водночас геополітичні фактори – посягання на Закарпаття з боку Угорщини – змушували чехословацький уряд інвестувати кошти в розвиток інфраструктури краю, становлення нової системи освіти, у тому числі ремісничої та художньо-промислової, стимулювати соціальну мобілізацію українців [7, с. 116].

Художньо-фахова підготовка майстрів у Закарпатті, зокрема в меблярській галузі, стала однією з передумов зародження дизайну гнутих меблів. Сприяла цьому і поява в Угорщині ряду інституцій з розвитку промислового мистецтва. Як країна тодішньої Угорщини, Закарпаття найдовше зберегло архаїчні форми предметної культури. Це

зумовило особливий прояв європейської течії “Мистецтво і ремесло” – рух за відродження народних ремесел, характерний для найменш індустріалізованих теренів Європи. У Закарпатті цей рух проявився здебільшого в підтримці автентичних народних промислів. На тлі цього “Рескінленду”, внаслідок першої та другої хвиль промислової революції, в регіоні стихійно виникають осередки емпіричного дизайну. Їх появу викликав вплив художньо-формотворчих та технологічно-інноваційних центрів Берліну, Гляйвіцу, Бланско (побутові ливарні вироби) та Моравського регіону (гнуті меблі). У «чехословацький» період в Закарпатті домінують ідеї функціоналізму. Однак, з огляду на занепад місцевої промисловості, вони здебільшого не знаходять свого втілення у проектній практиці. Ідеї нової проектно-культури проявляються переважно в художньо-промисловій освіті. Важливим чинником становлення промислового дизайну стала участь закарпатських підприємств у виставковому процесі. Потенціал місцевої мистецької еліти не було повною мірою задіяно у становленні місцевої проектно-культури. Виняток становили лише ті її представники, які у другій половині XIX ст. брали участь у художньо-проектній практиці промислового ливарництва та меблярства [9, с. 395].

Варто відзначити, що систему художньо-промислової освіти було започатковано заснуванням 1927 р. державних фахових шкіл та училищ в Ужгороді, Виноградіві та Ясінях. З огляду на це, саме у 20-х рр. XX ст. в Західній Україні зароджується дизайнерська освіта як правонаступниця художньо-промислової освіти. У цьому ж контексті зауважимо, що підготовка дипломованих дизайнерів (у сучасному розумінні) розпочалася в Україні, як і за кордоном, після Другої світової війни [7, с. 116].

Вже в кінці XX ст. Ужгородське училище змінює статус і назву на Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі, знову відкрито відділи художнього оформлення та живопису, збільшена кількість годин для загально-художніх і спеціальних дисциплін. Відділ художнього оформлення 1999 р. отримав сучасну назву – відділ дизайну [8, с. 88].

Для ефективності ступеневої освіти мистецьких навчальних закладів 1993 р. створено перший в Україні мистецький навчальний комплекс «коледж – інститут – академія» у складі Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, Львівського коледжу прикладного та ужиткового мистецтва ім. І. Труша, Ужгородського училища прикладного мистецтва ім. А. Ерделі, Косівського училища прикладного мистецтва ім. В. Касіяна, Вишницького державного училища прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка, Львівського художнього ліцею, Підбузького професійно-технічного училища та Малої академії мистецтв [1, с. 25].

Здійснений історичний аналіз доводить, що витоки вітчизняної дизайн-освіти сягають 20-х рр. XX ст., коли створювалися художньо-промислові школи. Завдяки цілям і методам навчання вважаємо їх першоосновою дизайнерської освіти України. У 1940-60-ті рр. засновані ВНЗ, які готували фахівців (дизайнерів) для промисловості, а в 90-х рр. XX ст. створюються кафедри дизайну, які здійснюють підготовку та випускають дипломованих дизайнерів за різними спеціалізаціями чотирьох освітньо-кваліфікаційних рівнів. Сьогодні для ефективного розвитку дизайн-освіти в Україні необхідно на державному рівні усвідомити й визнати важливість підготовки фахівців з дизайну, всебічно підтримувати та покращувати матеріально-технічну базу вищих навчальних закладів до рівня європейських. Адже не секрет, що останнім часом відбувається процес переорієнтації потенційних абітурієнтів ВНЗ України на закордонні [10, с. 79].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, саме в Україні був зроблений перший крок у розвитку художньо-промислового освіти, який пройшов складний шлях від становлення художніх класів до промислового напрямку в дизайн-освіті.

До пріоритетних напрямків становлення художньо-промислової освіти Галичини відносимо такі: соціально-економічні (швидкий розвиток промисловості, технологій, міжкультурної комунікації); потреби ринку праці в підготовлених фахівцях у художньо-промисловій сфері; наявність педагогічних кадрів з художньо-промислової освіти. Окреслені передумови були визначальними щодо розбудови мережі художньо-промислових шкіл різних структур та їх територіального розташування. Загальне піднесення суспільного життя в Австро-Угорській імперії сприяло популяризації народного мистецтва та розвитку художньо-мистецької освіти.

Процес становлення дизайну у художньо-промисловій освіті на Буковині перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Виділено основних три етапи: 1851-1872 рр.; 1873-1914 рр.; 1918-1939 рр.

Передумовами становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Закарпаття є геополітичні, соціально-економічні та культурно-мистецькі.

Тому основи професійної освіти закладені нашими попередниками в XIX столітті, забезпечили сприятливі умови для подальшого розвитку дизайнерської школи в Західній Україні.

Перспективами подальших досліджень є проблема сучасного стану дизайн-освіти Західної України.

Список літератури:

1. Вергунов С. В. Дизайн Украины: аспекты становления и развития / Вісник ХДАДМ. – Х. – № 2. – 2009. – С. 18–31.

2. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти): дис... д-ра мистецтвознавства : 05.01.03 / Львівська національна академія мистецтв. – Л., 2006.
3. Дяків М. В. Миське меблярство Галичини ХІХ – ХХ ст.: історія, типологія, стилістичні особливості : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06 / Дяків Марія Володимирівна; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника; Ін-т мистецтв. – Івано-Франківськ, 2010. – 16 с.
4. Коломия – центр гончарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hutsul.museum/museum/articles/kolomya-keramika-schkola>.
5. Львівська академія мистецтв. Історично-іміджеве видання. – К. : ТОВ «ВІЦ Логос Україна», 2011. – 256 с.
6. Мигаль С. П. Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. праць / [ред. кол.: І.А.Зязюн (голов. ред.), С.О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н.Г.Ничкало, О.П.Рудницька та ін.]. – Львів : Світ, 2000. – Вип. 5. – С. 387-399.
7. Мільчевич С. І. До питання про особливості становлення і розвиток художньо-промислової освіти на Закарпатті в другій половині ХІХ – початку ХХ століття / Мільчевич С. // Вісник ХДАДМ. – Х., 2005. – № 1. – С.114-122.
8. Небесник І. І. Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект / І.І. Небесник. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – 168 с.
9. Павлів А. П. До питання про становлення і розвиток дизайну на Закарпатті ХІХ – ХХ століття / А.П. Павлів, С. Мільчевич // Вісник НУ “Львівська Політехніка” – Львів, 2004. – №505.– С.393-396.
10. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2017. – Вип. 31. – С.71-82.
11. Хілько І. Передумови розвитку художньої освіти на Буковині (кінець ХІХ - перша третина ХХ століття) // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. - Випуск 13. - Вінниця: РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2005. – С.205-208.
12. Хілько І. Розвиток художньої освіти на Буковині (друга половина ХІХ – 30-і роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.О. Хілько; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007. – 21 с.
13. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 «Декоративне і прикладне мистецтво» / Р. Т. Шмагало; Львів. нац. акад. мистецтв. – Л.: ЛНАМ, 2005. – 44 с.
14. Шмагало Р. Т. Історичний шлях художньо-промислової школи у Львові (1876–1939; 1939–1944) / Р. Т. Шмагало // Бюлетень 8. Інформаційний випуск 2006. – Львів, 2006. – С. 170–175.
15. Odzywolski S. Rzut oka na rozwój szkolnictwa przemyslowego w Odbitka ze «Szkoly» / S. Odzywolski. – Lwow, 1914.

Іліна О.О.

*department of pedagogy, psychology
that the management of the cob
Communal mortgage "Kharkivsk
humanitarian-pedagogical academy"
Kharkiv regional cloud sake*

PRINCIPLES OF GENDER CULTURE FORMATION YOUNGER PUPILS

Льїна Олена Олексіївна

*викладач кафедри педагогіки, психології
та менеджменту початкової освіти
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Summary. The purpose of this paper is to reveal the basic principles of gender culture formation in younger students. The author analyzes philosophical, cultural, sociological and psychological-pedagogical literature. The importance of educational activities in the process of gender culture is emphasized. Various forms and methods of formation of gender culture of younger students are indicated.

Анотація. Метою роботи є розкриття основних принципів формування гендерної культури у молодших школярів. Автором проведений аналіз філософської, культурологічної, соціологічної і психолого-педагогічної літератури. Наголошується на важливості освітньої діяльності в процесі